

Драгољуб Живновић

Неимар друштвене истине

„Смјелост самоуправног социјализма непрекидно се сукобљава са самозадовољством имитатора, сукобљава се са оном врстом политичара који стрепе од самог себе, са политичком сценом која је препуна преписивача и шаптача.

Самоуправљање значи уједно и радикални прекид са праксом у којој је преовладало мишљење да су марксистички само они који понављају текстове класика... Самоуправљање је изазов животног социјализма догматским снагама за које је социјализам укалупљен...“

(В. Влаховић: Самоуправљање и ослобођење рада; Теорија и пракса самоуправљања у Југославији, Радничка штампа, Београд, 1972. стр. 90.)

Ако у сјени једног истинског великана социјалистичке револуције у њеној пунини, затражимо истину и суштину те револуције, без жеље да се скривамо у тој сјени, остаје нам немо муцање, велики напор ума и тела да у властитој егзистентности изграђујемо оно што су били његови идеали. Тешко је и готово непремостиво, једну универзалну, богату и за савременост значајну мисао, редуцирати на неки њен облик, без бојазни да ћемо је осиромашити. Читаоче, ако те свесно упрошћавање резултира, с једне стране, из немоћи да се преко 16.000 страница текста и безброј животних револуционарних ситуација лако, једноставно и брзо сажму у један текстуални облик, а с друге стране, у жељи да овим текстом скренемо твоју пажњу на једно од богатих трагања и сетви Вељка Влаховића, онда ћеш нам опростити на недоречености ових редака и истовремено пожелети да својим властитим пламеном прошириш пламен револуције у све просторе где човек живи или може да живи.

Мало је чак и тако познатих људи који су својим делом тако непосредно, јасно и смело, тако хумано и искрено продирали у само срце широких маса и комуниста, и истовремено, који су се тако радовали што својим делом учествују у рађању стваралачког дијалога човека и природе, човека и човека, као што је био друг Вељко. Покољенима ће остати, не само из пијетета, већ и из животне потребе, дужност да се изнова враћају делу друга Влаховића, једноставно зато што је оно неком исконском народном снагом, изнутра испуњено, па зрачи оном топлином и снагом казивања које има само мајка када саветује своје чедо. Привидно, иза његовог казивања стоји сваки доброћудан човек, међутим, он је резултат једног огромног напора ума и воље, једног истинског зналца марксизма, који је своје властито сагоревање успео да транспонује у светлост маса, у животну истину, у ону праксу и теорију у којима је достојанство човека, истинско сунце око кога се врти људска историја. Биће потребно дуго времена и још више збиљског труда да се сагледа, научно обради и изнесе целокупно мисао таквог гиганта. Свакодневна социјалистичка пракса и теорија ће у делу друга Вељка имати своју истинску самосвест.

Када су великог Лењина питали, откуда тако велика моћ марксизма, он је једноставно одговорио: „То је истинита па отуда и свемоћна теорија“. Да, истина је вечно била она исконска тежња, црвена нит, лука, завичај којем су тежили сви великани људске мисли, субјекти покрета слободе, револуционари. До ње се тешко, веома тешко долази. „Нема царског пута до истине“, рекао би Хегел. Па ипак, истина остаје она демонска заповест људске природе, позив утробе ствари, дијалектика свега постојећег, немиф који је слађи, пунији од сваког мира. Отуда људе који су ценили свој живот у мери исказане и остварене истине, треба далеко више ценити од оних којима истина улива страх, несигурност, пометњу интереса. Борци истине су Прометеји људског рода. На путу до неке истине увек вребају различите па и животне опасности, али живот заснован на лажима, сигурно личи на онај познат брод пун луздака који плови ка пропасти. Истина тешко и споро долази, али долази.

Управо живот Вељка Влаховића чини тако гранитну стену наше друштвене истине, оне предратне, ратне и поратне, да га с поносом можемо убројати у оне људе који су својим укупним животом ткали најбоље ткање југословенске слободе и социјализма. Свет га је први пут слушао у време црне ноћи Европе, њеног највећег понижења, када је Хитлер писао своју лабудову песму, а у једној заосталој земљи на Балкану дизао се из самог пепела људски понос, савест човечанства, нова револуционарна страница светске историје. Глас „Слободне Југославије“ у неимарском духу друга Вељка, био је глас друштвене истине, глас народног пркоса свему што је сулудо, антиљудско, нереално. Борба за истину, то је право гесло сваког правог

револуционара, Вељко је у њеним првим редовима: „У бици за социјалистичко самоуправљање боримо се за пуније сазнање о друштвеној истини. Јер, ако нијесмо докучили пуније истину, ипак смо докучили суштину лажи. И данас нам је далеко јаснија суштина друштвених лажи, које смо наслиједили и од капиталистичког и буржоаског друштва, али нијесмо довољно докучили суштину истине која треба сутра да влада у нашим односима“.

(Дискусија на X Конгресу; Комунист, бр. 897, 1974. год.)

„Суштина лажи“ још није и „суштина истине“, што управо задаје нове бриге оном човеку, партији, класи, који своју идеологију граде и заснивају на истини сложене дијалектичко — материјалистичке структуре света. Ако су и научне истине готово „увијек парадоксалне“ истине, онда тим пре морају бити то и друштвене истине, поготово онима који су научили да „расуђују у категоријама прошлости“, оптерећени традицијом, старим идеологијама и културама, старим производним снагама и односима. Људи тешко мисле „катеоријама садашњости и будућности“, па морају старим, а то значи кривим аршинима мерити нове појаве и процесе. То управо представља извориште да многи „политички ћорсокаци извиру из економских ћорсокака“ а многе расправе, које се врте „око онога што се види само споља, око дима“, које не „сагледавају оно што се збива у дубини, у утроби свјетске економије, не дозвољава да сагледамо цјелину проблема и цјелину кретања“. (Влаховић; Дискусија на X Конгресу). Давно је познато да је „само целина истина“, па отуда само онај ко се успне на стајалиште реалне целине, може дијалектиком ума ући у дијалектику стварности и тако из унутрашњег бића дате појаве, учествовати у њеном мењању по својој властитој и њеној инхерентној мери.

За све истинске револуционаре наше револуције, а тиме и за Вељка Влаховића, највећа истина нашег друштва је самоуправљање. Самоуправни социјалистички друштвени однос је облик универзалног разотуђења, она врста смелости, ризика и коренитости Марксове критике свега постојећег, „изазов радничке класе“ нерадничкој класи, диктатура рада над нерадом, процес друштвене праксе који је супротан стихији, мирењу са свим постојећим, когезијеницији малограђанског и људског. Колико је Вељку Влаховићу стран догматски приступ марксизму и стварности, коришћење неке ишчупане, отргнуте Марксове мисли из целине духа марксизма, ради прикривања властите примитивности или користи, може се делимично видети из следећег става: „Препустити се стихији значи олакшати превагу и других могућности укључујући и превагу деинтеграције револуционарних остварења. Самоуправљање отвара нову етапу претварања прогресивне теорије у праксу и могућност да се из нове праксе богати научна мисао. . . Постепено се завршава период у коме се „у име неких виших интереса“ избегавала дискусија о суштинским пита-

ПАРСА
ОК ТОВА

њима савременог друштва у која, свакако, спада и питање самоуправљања. То не само да је било супротно логици развоја марксизма као науке, већ је и нереално. Прећукивањем се никада није ријешо ни један проблем. Напротив, они се у таквим ситуацијама компликују и то по својој објективној нужности.“

(Страна 84. наведеног Комуниста.)

Велико богатство мисли, са типично марксистичко-дијалектичке позиције, коме је страна метафизика и прикривање. Маркс би рекао „једну срамоту треба учинити још срамотнијом, треба је обелоданити да би се радикално променила“. Влаховић истину посматра у развоју, као сложену историјску појаву која истински егзистира као револуционарно јединство теорије и праксе. И Лењин је марксизам схватио као „руководство за акцију, а не готову завршену истину“ којој се треба само клањати, или још горе, иза које се може и треба заклањати. Вељкова мисао је увек дубоко понирала у целину проблема, у ону димензију предмета, појава и процеса која објективно рађа такву борбу противуречности из које настаје пунија форма хуманитета. То трагање за истином никада није тежило за насилном конструкцијом истине, за занемаривање природе појаве која се истражује, напротив, висок степен осећања и поштовања пунине живота саме стварности, омогућава му да успостави истински дијалог онога што јесте и онога што треба да буде, односно, да руком вештог крманоша води свој брод сигурно упркос бури, у домовину слободе. У изграђивању оних вредности које на универзалном и појединачном плану дају смисао људском животу, у јасном разграничавању полова без губљења њихове дијалектичке условљености, можемо откривати ону црвену нит размишљања и борбе Вељка Влаховића, на веома широким просторима. Откриће друштвене истине, истине друштвеног бића човека, служи му и да би своју властиту позицију, задњи атом свога бића, што лепше уткао у народно ткање, које се зове самоуправни социјализам.

На крају, још једном задржимо своју пажњу на виђењу самоуправног социјализма, његове потке, богатства, његовог бића у речима, неимара друштвене истине, чији смо и ми мали делићи: „Самоуправљање открива више него и један друштвени систем до сада, чињеницу да је савременом и будућем друштву потребан далеко већи степен демократије од оног који је могло да створи буржоаско друштво, да се у ствари први пут у историји друштва владајућа радничка класа понаша као критичка свијест сопственог бића, која није позвана да хвали све оно што се дешава у друштву за чију судбину она сноси историјску одговорност.

Због тога самоуправном друштву погодују јавни, искрени дијалози који ће почивати на научним методама. Самоуправљању је потребан сукоб мишљења који подразумева упоређивање разних чињеница и ситуација, прије свега упоређивање са резултатима праксе“.